

«Kvinner blir sett på som sexobjekter»

Trippeldrapsdømte Veronica Orderud (32) har funnet sin plass bak de høye murene i Skien fengsel. Hun taler de kvinnelige fangenes sak.

THOMAS ERGO

Tirsdag 24. februar 2004 6:40,
oppdatert 7:14

SKIEN (Dagbladet): Forespørsel om intervju var sendt per faks. Likevel er det noe uvirkelig over å ta røret og høre den lyse, lette stemmen:

- Hei, det er Veronica Orderud.

Nå sitter hun i Skien fengsel og prater uanstrengt til en fremmed.

Nylig la Forskningsstiftelsen Fafo fram den første levekårsundersøkelsen fra norske fengsler. Veronica ble intervjuet av forskerne i fjor. Men hvordan er egentlig hverdagen til Veronica og de andre kvinnene bak murene?

- Jeg var skikkelig konservativ. Hadde helt Carl I. Hagen-holdninger. «Lås dem inne og kast nøklene». Alt er snudd på hodet. Jeg har lært kjempemye, sier Veronica Orderud.

Tunge rusmisbrukere

Fengslet ligger gjemt oppi skauen utenfor Skien sentrum. Tett inntil noen industribygg bølger den høye grå betongmuren seg langs et skrånende jorde. Det er skyfritt og tolv minus.

Veronica Orderud bor i C-bygget, en såkalt progresjonsboenhet. Det lave betongbygget ligger på en liten høyde ovenfor vakta og idrettshallen. Nå er området dekket med snø, men det er pent når det begynner å blomstre, forteller hun. Noe helt annet enn luftegården på Bredtveit kvinnefengsel i Oslo.

Hun bor på en av seks celler rundt et fellesrom med kjøkken og stue. Jentene på boenheten blir godt kjent med betjentene, som av og til setter seg ned og spiser middag med dem. Igjen utenkelig på Bredtveit.

Over halvparten av de kvinnelige fangene i Norge er tunge rusmisbrukere. Veronica føler ofte hun er den eneste av kvinnene som ikke har armen full av nålestikk.

Ifølge statistikken doper seks av ti fanger i Norge seg på cella. Det ble derfor mange sjeler å redde for Veronica Orderud da hun ankom Skien fengsel august 2001.

- Jeg var så naiv. Jeg trodde på alle og ble lurt hele tida. Jeg trodde jeg kunne hjelpe. Og er du naiv, har du plutselig elleve sugerør ned i sjela di. Hvis de føler at du lytter, har de lett for å kvele deg. Men nå har jeg lært at jeg ikke kan låne ut og la dem ta sjela mi.

Hun kunne sitte i timevis og lytte til dem legge ut om seksuell mishandling i barndommen, om menn som slo, om livet som sprøytemisbruker. Hun fikk ei venninne, som overbeviste henne om at hun var ferdig med heroin.

FANGET BAK HØYE MURER: Veronica Orderud har et bevisst og ganske realistisk forhold til sin fangetilværelse i Skien fengsel. En gang skal hun ut, og ett er i hvert fall sikkert: Hun skal holde seg frisk så hun kan gå på egne bein - og være rustet for et liv i frihet.

- Vi trente aerobic sammen, og hadde det så gøy hele tida. Men samme dag hun ble løslatt, ble hun kjørt på sykehus etter en overdose. Da kom det fram at hun hadde ruset seg hele tida. Jeg ante ingenting. Jeg følte hun hadde brukt meg som skalkeskjul.

«Nei hun går sammen med Veronica», liksom, så da trodde ikke betjentene at hun ruset seg. Og vi som hadde det så gøy sammen... Jeg er litt redd for å høres kynisk ut nå, men jeg er blitt kynisk. Siden jeg kom hit, har jeg sett bare én solskinnshistorie.

En forbryterskole

Vi er innelåst i besøksrommet: bord og stoler, callingapparat på veggen, ei dokke i vinduet, leker på gulvet. Håret er dratt bakover i en hestehale, slik vi husker. Hun har lagt et beskjedent lag med rød lepestift og maskara. Gullringer i ørene. Hun smiler og ler mens hun prater fort-fort-fort.

- Det var en kvinne her før jul. Hun var virkelig på bærtur. Det var hyling, skrik og gråt hele natta. Folk var veldig nervøse. Vi var redde hun skulle forsøke å ta livet sitt, og fikk rett. Vi så ambulansen kjøre henne på sykehuset.

- På Bredtveit oppdaget jeg en dame som forsøkte å ta livet sitt. En morgen jeg kom inn hadde hun skrevet «farvel» med lepestift på veggen. Hun hadde forsøkt å henge seg i et laken, men ikke fått det til. «Nå må du slutte å tulle, om noen dager kan det hende du slipper ut. Da hadde det vært kjedelig om du hadde tatt livet av deg,» sa jeg, og forsøkte å være humoristisk. Det var nok et rop om hjelp.

De mange ildsjelene blant betjentene stanses av manglende ressurser og toppstyring fra en gammeldags og autoritær kriminalomsorg. Omsorgen i kriminalomsorgen er ikke påtrengende, mener hun.

- Det er jo en forbryterskole, det her. Har ikke de under 25 lært alt før de kommer hit, så er de i hvert fall utlært når de slipper ut. Så kommer de tilbake igjen som sprøytenarkomane, og får hjelp til å sette et skudd av kompiser her inne.

- Hevntanken sitter dypt i den norske folkesjela. En forbrytelse kan være forferdelig for offer og pårørende. Men folk må ikke glemme at også den tiltalte er et menneske, som seinere skal ut i samfunnet. Jeg har møtt innsatte som fikk sitt første skudd av sine foreldre. Du kan ikke dømme sånne folk, sier hun bestemt.

Veronica Orderud er ingen typisk kvinnelig fange, og mener hun ikke hører hjemme bak murene. Derfor har hun ennå ikke påbegynt noe studium (hun er fristet av psykologi), bortsett fra å ha fullført teoridelen av veterinærstudiet. Hun går på datakurs om kveldene. En sånn «sitte på rumpa og røyke»-jobb orket hun ikke, og arbeider derfor på vaskeriet. Der kan hun jobbe hardt til alt tøy er rent - og så gi seg.

- Egentlig er jeg lat. Hvis jeg først havner i senga, så blir jeg der og ser på TV.

Det var ressurspersonen i henne som gjorde at hun ble tillitsvalgt for kvinnene. Vervet sto ledig da hun kom til fengslet.

- Det er forskjell på rene kvinnefengsler og blandingsfengsler. I blandingsfengsler som her, blir kvinner sett på som et gode for mannssamfunnet. Det er litt farlig å si, men kvinnene blir sett på som sexobjekter, særlig de single. Kvinner lønner seg, liksom, for da blir mennene roligere.

- Tidligere var det derfor bare fotball og snekkerverksted og mekanisk verksted og... Ja, alt var lagt opp på guttas premisser.

Så hun kjempet gjennom aerobickurs for jentene, hobbykurs og...

- Jeg har fått presset gjennom at vi skal få kjøpe sminke. Før handlet betjentene bare på Prix og Rema. Men det er viktig for en kvinne å kunne sminke seg for å føle seg vel. Det tenker ikke menn på.

Er mindre egoistisk

Hun ser meg rett i øynene, smiler, og framstår som alt annet enn en morder. Jeg kommer på den aldrende Kripos-etterforskeren som oppsummerte sin karriere med at de fleste drapsmenn er høyst vanlige folk. «Under gitte omstendigheter er nok både du og jeg i stand til å begå drap,» sa han.

- Du virker fattet?

- Det er fordi jeg har bestemt meg for at når jeg kommer ut, skal jeg kunne gå eller jogge ut porten. Jeg skal ikke være noe vrak som må slepes ut.

- Da dette startet for fire-fem år siden, var jeg bare en drittunge. Jeg har vokst utrolig som menneske. Alle disse livshistoriene...

Ekteskapet fungerer ikke

En fengselsbetjent følger oss ut i luftegården, mest for å gi fotografen noen motiver. Det er brøytet en gangvei som går i en ring på størrelse med en hockeybane.

- Jeg og Per pleier å si at vi går her og «presser runder», sier Veronica Orderud, smilet er der igjen.

- Hvordan er det å ha et ekteskap bak murene?

- Det fungerer jo ikke. Det blir et vennskap, som med de andre. Vi snakker sammen på treningen og sånn. Men det er ikke noe ekteskap. Det er det ikke.

- Men giftingen har du på?

- Ja da, sier hun, og ler igjen.

Vi tar farvel.

- Skal du opp nå, Veronica, eller? spør den unge betjenten og nikker mot C-bygget.

- Ja, svarer hun, smilende.

Han gir beskjed i walkietalkien: - 80820. Innsatt fra besøk til Charly.